

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
NACIONALINIO SAUGUMO PAGRINDŲ ĮSTATYMO NR. VIII-49 PRIEDĖLIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Žemės ūkio ir maisto ūkio pripažinimas svarbiausiose nacionalinį saugumą užtikrinančiose Lietuvos vidaus politikos nuostatuose yra ypač aktualus susiklosčius šių dienų geopolitinei situacijai. Europos Vadovų Taryba ir Europos Sąjungos Taryba konstatavo, kad apsirūpinimo maistu saugumas ir maisto įperkamumas yra vienas iš pagrindinių Europos Sąjungos (toliau – ES) ir jos valstybių narių prioritetų.

Padidėjusį dėmesį maisto sektoriui nurodo jau esami ir rengiami teisės aktai:

- 2016 m. NATO viršūnių susitikime Varšuvoje sąjungininkų lyderiai nusprendė padidinti NATO atsparumą visam grėsmių spektrui ir toliau ugdyti savo šalių individualius ir kolektyvinius gebėjimus atsispirti bet kokios formos ginkluotam puolimui. Jie susitarė dėl septynių pagrindinių nacionalinio atsparumo reikalavimų, pagal kuriuos valstybės narės gali įvertinti savo pasirengimo lygį, iš kurių „atsparūs maisto ir vandens ištekliai: užtikrinti, kad šie ištekliai būtų saugūs nuo trikdžių ar sabotazo“;

- Lietuvos Respublikos Seimo 2021 m. gruodžio 16 d. nutarimo Nr. XIV-795 redakcija patvirtintos Nacionalinio saugumo strategijos (Strategija) 34.4 papunktyje yra iškeltas Valstybės ir savivaldybių institucijų bei piliečių pasirengimo remti ginkluotos gynybos užduočių vykdymą užtikrinimo uždavinys „užtikrinti, kad civilinių sektorių, ypač transporto, energetikos, finansų ir kredito, informacinių technologijų ir telekomunikacijų, žemės ir maisto ūkio plėtra atitiktų pasirengimo valstybės ginkluotai gynybai poreikius, didintų ypatingos svarbos infrastruktūros atsparumą ir saugumą, garantuotų pakankamą strateginį rezervą ar reikalingus gamybos pajėgumus“, o 43.11 papunktyje – ekonominio ir energetinio saugumo užtikrinimo uždavinys „užtikrinti apsirūpinimą savo gamybos maisto ištekliais, naudojant vietines žaliavas“;

- LRV nutarimu „Dėl Lietuvos mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymo įgyvendinimo“ patvirtintas gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų sąrašas, kuriame įvardinta: „gyventojų būtinųjų poreikių tenkinimas (ši gyvybiškai svarbi valstybės funkcija apima: asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų užtikrinimą; gyventojų aprūpinimą maisto produktais ir geriamuoju vandeniu; aplinkos taršos nustatymą)“;

- šiuo metu derinama Europos komisijoje Europos parlamento ir Tarybos direktyva dėl ypatingos svarbos subjektų atsparumo, kurioje yra išskirtas „maisto verslas ir maisto gaminiai“.

Pastebėtina, kad reaguodama į susidariusią situaciją rinkose dėl Rusijos invazijos į Ukrainą ir suprasdama, jog siekiant užtikrinti apsirūpinimą maistu yra reikalingi operatyvūs sprendimai bei tikslinė parama labiausiai nukentėjusiems sektoriams, Europos Komisija (toliau – EK) 2022 m. kovo 23 d. paskelbė Komunikatą dėl apsirūpinimo maistu užtikrinimo ir maisto sistemų atsparumo stiprinimo. Jame EK pristatė trumpalaikius ir vidutinės trukmės veiksmus (tiek pačios EK, tiek valstybių narių), skirtus didinti pasaulinį apsirūpinimo maistu saugumą ir remti Europos Sąjungos (ES) ūkininkus bei vartotojus, atsižvelgiant į kylančias maisto kainas ir žaliavų (pavyzdžiui, energijos ir trąšų) sąnaudas.

Dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą ES dar labiau išaugo kuro ir elektros energijos kainos, atsirado prielaidos energetinių išteklių stygiui. Žemės ūkio produkcijos gamintojai ir perdirbėjai išreiškia susirūpinimą ne tik dėl padidėjusių elektros energijos, kuro kainų, bet ir nuogastavimus dėl elektros energijos tiekimo apribojimų, kas lemtų milžiniškus produkcijos praradimus ir ekonominius nuostolius. Asociacija „Lietuvos maisto pramonė“ (2022-03-14 pasirašytame Lietuvių grūdų perdirbėjų ir prekybininkų asociacijos, Lietuvos paukštininkystės asociacijos, Lietuvos mėsos perdirbėjų asociacijos, Lietuvos pienininkų asociacijos „Pieno centras“ rašte) kelia sklandesnio maisto gamybos ir tiekimo grandinių veikimo problemas bei 2022-05-13 raštu pateikia asociacijos siūlymą dėl Maisto sektoriaus įteisinimo, kaip ypač svarbaus sektoriaus. Todėl palankių sąlygų sudarymas apsirūpinant maisto ištekliais turi būti vienas iš svarbiausių valstybės uždavinių siekiant apsirūpinti maistu gyventojus būtiniausiais maisto produktais ekstremaliųjų situacijų, krizės ar karo metu, taip pat ekstremaliųjų situacijų, krizės ar karo metu sudarant žemės ūkio ir maisto sektoriams (įskaitant pašarų gamybą, pakuočių gamybą ir su sektoriumi susijusią logistiką) ekonomines ir teises sąlygas žemės ūkio ir maisto ūkio plėtrai, bei užtikrinant nepertraukiamą jų veiklą (prieiga prie energetinių išteklių, prekių judėjimas per sienas ir šalies viduje, prioritetinės prieigos prie reikiamų išteklių, siekiant užtikrinti nenutrūkstamą gamybinį ir tiekimo procesus).

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projekto rengimą inicijavo Žemės ūkio ministerija. Įstatymo projektą parengė Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Strateginio planavimo departamento (direktorė Virginija Žoštautienė, tel. 239 8421, el. p. virginija.zostautiene@zum.lt) Strateginio planavimo skyriaus vyriausioji specialistė Rimantė Juodenienė, tel. 680 44 349, el. p. rimante.juodeniene@zum.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti klausimai

Šiuo metu žemės ūkis ir maisto ūkis nėra įvardinti nacionalinio saugumo politikoje, tačiau yra pakankamai imlūs energetiniams resursams, jautrūs įvykams nenumatytoms ekstremaliosioms situacijoms ar krizėms. Pastebėtina, kad žemės ūkio ir maisto ūkio sektoriai neturi aiškiai nustatyto energijos ar energijos išteklių tiekimo prioriteto, taip pat prioriteto naudotis valstybės ištekliais bei infrastruktūra (sisisiekimo, finansine ar kt.), esant ekstremaliosioms situacijoms. Vis dėlto Lietuvos

Respublikos Seimo 2021 m. gruodžio 16 d. nutarimo Nr. XIV-795 redakcija patvirtintos Nacionalinio saugumo strategijos (Strategija) 34.4 papunktyje yra iškeltas Valstybės ir savivaldybių institucijų bei piliečių pasirengimo remti ginkluotos gynybos uždavinių vykdymą užtikrinimo uždavinys „užtikrinti, kad civilinių sektorių, ypač transporto, energetikos, finansų ir kredito, informacinių technologijų ir telekomunikacijų, žemės ir maisto ūkio plėtra atitiktų pasirengimo valstybės ginkluotai gynybai poreikius, didintų ypatingos svarbos infrastruktūros atsparumą ir saugumą, garantuotų pakankamą strateginį rezervą ar reikalingus gamybos pajėgumus“, o 43.11. papunktyje – ekonominio ir energetinio saugumo užtikrinimo uždavinys „užtikrinti apsirūpinimą savo gamybos maisto ištekliais, naudojant vietines žaliavas“.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Siūloma papildyti Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio I dalies 4 skyrių poskyriu „Žemės ūkio ir maisto ūkio politika“, kuriame įvardyti nuostatą, kad valstybė turi užtikrinti palankias sąlygas apsirūpinimui maisto ištekliais ir sudaryti ekonomines ir teises sąlygas žemės ūkio ir maisto ūkio plėtrai, prieigai prie reikiamų išteklių, siekiant užtikrinti nenutrūkstamus gamybinį ir tiekimo procesus bei aprūpinant gyventojus būtiniausiais maisto produktais ekstremaliųjų situacijų, krizių ar karo atvejais.

Įteisinus šiuos pakeitimus tikimasi, kad apsirūpinimas maistu, kuris suprantamas kaip procesas „nuo lauko iki stalo“, taps valstybės prioritetu nacionalinio saugumo kontekste, ir kad įvykus nenumatytoms ekstremaliosioms situacijoms tai užtikrins, kad gyventojai visada bus aprūpinti būtiniausiais maisto produktais, bus užtikrinta žemės ūkio ir maisto ūkio sektorių nepertraukiama veikla (užtikrinama sektorių dalyvių prieiga prie energetinių ir kitų išteklių, prekių judėjimas per sienas ir šalies viduje).

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymo projektas kriminogeninei situacijai ir korupcijai įtakos neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Siūlomos pataisos užtikrins nuolatinį valstybės apsirūpinimą maisto ištekliais ir žemės ūkio ir maisto ūkio subjektų veiklos stabilumą krizių ir ekstremaliųjų situacijų metu.

8. Ar Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams?

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymo projektą, kitų įstatymų pakeitimų rengti nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų. Naujos sąvokos ir terminai neapibrėžiami.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projekto nuostatos neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos bei Europos Sąjungos teisės aktų nuostatoms.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Naujų teisės aktų priimti nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Priėmus įstatymo projektą, jo nuostatoms įgyvendinti papildomų valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai „žemės ūkis“, „maisto ūkis“, „svarbus sektorius“, „nacionalinis saugumas“, „ekstremaliosios situacijos“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.